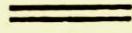

ЖОВНЯР.

Його обов'язки і права.
Причини і ціль війни.

Відень, 1916.

Накладом ц. і в. Міністерства війни.

З німецького оригіналу перевели в редакції „Цільної
Часописи“ (Військовий Листок Штрефлера) фельдф
Іван Кавуля і одн. добр. капраль Роман Прокопович

Зміст.

Вступ	5
Причини і ціль війни	7
Загальні обов'язки жовняра	10
Поведенє в бою (наступ; оборона; звід; забезпеченє і полученє) . .	16
Плеканє здоров'я	25
Найважнїйшї воєнні артикули (дезерція, покалїченє самого себе, трус- ливість, карне занедбанє обов'язку в службі варті (сторожи)	27
Відзначеня	31

Вступ.

Вже цілі два роки знаходить ся Австро-Угорщина в твердій борбі з могучими і численними ворогами.

На півночі були се великі армії російського царя, на полудне з ним злучені сили Сербів і Чорногорців, котрі зближались до наших границь держави і хотіли відірвати нашій вітчизні насильно гарні части краю.

Австро-Угорщину мало розбити ся — так стояло написано на прапорах наших ворогів.

Вірна союзній присязі станула по нашій стороні Німеччина, на котру навинули ся французькі, англійські і бельгійські війська.

Та де остала наша трета союзниця, королівство Італія?

В часі найтяжчих боїв зломилася вона святу присязгу вірності і цілком неімовірно стало правдою: Італія вивіла нам війну!

Жовняри!

Коли поглянемо взад на тяжкі бої і великі успіхи минувших двох літ, то грудь кожного воїна мусить наповнитися радістю і гордістю.

Що вітчизна стоїть сьогодні велика і могуча, се треба завдячити лиш нашій кріпкій вірі в Бога, розумному і свідомому ціли проводови всіх генералів і офі-

цирів, як і особистій хоробрости кожного з Вас. Правда жертви були великі, та їх не понесено дарма.

Та ми все ще не є цілком на ціли! Наші вороги думають все ще, що уживанєм навіть і найгірших підлих средств зможуть зломати неподатність і хоробрість австро-угорських воїнів. Та вони дуже помиляють ся! Кріпко і вірно глядимо всі до нашого світлого Найвищого воєнного вожда, до нашого горячо улюбленого Цісаря і Короля. Вірні святій присязі, котру ми зложили йому, будемо бороти ся хоробро і мужно, удержувати все свіжими наші кроваво виборені лаври і поведемо нашу справедливу справу з непохитною кріпкостію до великої побіди на добро нашої улюбленої вітчизни.

Нехай Господь допомагає!

Причина і ціль війни.

Загально звісна миролюбивість нашого світлого і улюбленого Монарха. Дбаючи лише про добробит всіх своїх підданих і знаючи добре, що лиш безупинна мирна праця може принести горожанам щасливість і задоволене, його стремлінням було все, жити з сусідними державами в мирі і згоді. Таке саме стремління було й в Німеччині.

Одначе зависть про величезний підйом в Австро-Угорщині і в Німеччині не давала нашим ворогам ніякого спокою. Вони бояли ся все ростучої сили обох тісно злучених держав; вони шукали за причинами, щоб приневолити нас до війни і хотіли потім, в вірі на свою величезну перемогу, нас цілком подоптати.

Та Австро-Угорщина і Німеччина не дали ся повести нічим в блуд. В свідомости власної сили старали ся обидві держави утримати мир.

Однак Росія, Франція і Англія були міцно рішені до війни і вони взяли ся до найпідліїшого средства, щоб накинути нам війну, до скритовбійства.

Сербія стала їх орудєм і сербські убійники були тими, котрі замордували в скритий, підступний спосіб нашого світлого наслідника престола і його жену.

Австро-Угорщина мусіла вхопити тепер за меч, бо сей безстидний злочин вимагав найострійшого покараня, бо не дано жаданого задоситьучиненя.

Слідство виказало ясно заміри сербського правительства, щоби на кошта Австро-Угорщини засновати

великосербську державу. Тому забите архикняжкої пари було лиш внішнім почином для заміреної ціли.

Та ледво що лиш ми виповіли Сербії війну, як на нас і нашого вірного союзника накиннули ся Росія, Франція і Англія. До них прилучили ся Чорногора, Бельгія і Японія.

Австро-Угорщина і Німеччина були окружені могутими і численними ворогами.

Та обидва цісарства не упали на дусі ні хвилини.

Дотепер побідила справедлива справа і так воно буде все і в будучности. Зражені третою союзницею, королівством Італією, були примушені середні держави, котрим прийшла на поміч Туреччина, станути до нерівної борби. В змінних боях з великою перевагою показала ся однак наша перевага на духовій силі і чеснотах жовняра. Справа наших ворогів погіршувала ся з дня на день і вони уживали всіх средств, щоб високими обіцянками зискати собі нових приятелів.

І найшла ся дійсно зрадниця. Італія, котра була більш як 30 років нашою союзницею, зломила на чудо всего світа вірність і виповіла нам також війну. Новий воріг думав, що буде мати легку роботу. Свіжі сили думали, що зможуть легким коштом вдерти ся в нашу вітчину, щоб потім диктувати в Відни для нас упокорюючий мир. Та стало ся іначе. Вже рік минув, від коли Італійці наступають з величезними жертвами на наші становища, однак доси не відперли наших геройських оборонців границі ані на один крок взад. Добрий примір божого суду.

Поява нового ворога не зменшила цілком наших успіхів оружа і не могла їх припинити. Нестримно пішли

союзні армії Австро-Угорщини і Німеччини вперед і заняли великі області Росії і Франції, підчас коли Англію ушкоджено тяжко на морю. Виборено Бельгію і розгромлено цілком Сербію і Чорногору. При тім помагала хоробро і болгарська армія. Через занятте великої часті Альбанії скріплено значно наше пановане в Адрийськім морю і завдано тим Італії тяжкий удар. Божа рука хоронила наше оруже.

Велика війна вимагає всіх наших сил і буде потребувати їх і на дальше. Вороги старають ся з всіми средствами, привести до звороту воєнного щастя. Та даремні всі їх труди. Всюди, де будуть пробувати щастя, стрінуть вони наших геройських жовнярів, котрі не ухвають ніколи ні в наступі ні в обороні. Ми мусимо видержати і ми видержимо. Богато крови, котру пролили геройські сини Австро-Угорщини, не пролято дарма. Ми хочемо побільшити дотеперішні великі успіхи новими перемогами. Ми не покинемо оружа так довго, аж всі наші вороги переконають ся, що Австро-Угорщину і Німеччину не можна побідити.

Жовняри! Майте все на памяти, що благодати миру приходять на добро лиш побідникови і що Ви борите ся о ліпшу долю для Ваших дітей і внуків. Покажіть ся і дальше гідними Ваших батьків, як і всіх тих, котрі в сій великій борбі положили головами за Бога, Цісаря, Короля і вітчину. Нас всіх мусить опановувати кріпка воля до побіди. Ми обіцяємо торжественно Богови і нашому дорогому Цісареві і Королеви, що видержимо хоробро і непохитно аж до великого побідного кінця.

З нами Бог!

Загальні обов'язки жовняра.

Кожного жовняра мусить наповняти найвище **почуте обов'язку**. Кожний най думає на присягу, котру зложив свому Цісареві і Королеви. Від хороброго і чесного поведеня всіх жовнярів залежить добробит вітчини. Наш воріг заміряє знищити нашу торговлю і наш промисл, він хоче спустошити наші поля і ліси; він хоче кинути нас в біду і нужду!

Тому є святим обов'язком кожного жовняра, **перешкодити сьому**. Средство до сього се **побіда над ворогом**. Ми остали дотепер побідителями і мусимо бути такими і в будучности.

Та до сього потрібно, щоб кожний жовняр в всіх положенях і навіть серед найтящих відносин **безумовно** причинив ся до сього з всіми своїми силами, сповняючи сумлінно кожний наказ своїх старших, не вагаючись ніколи в борбі і завдаючи ворогови тільки шкоди, вілько се взагалі можливо. В кого серце на відповіднім місці, той перебуде побідно і найгорячішу борбу.

Конечну силу для сповнення своїх обов'язків **находить** жовняр в молитві до Бога, в любови для свого Цісаря і Короля і в кріпкій вірі до своїх старших. Кожний нехай думає все на свою вітчину, на свій дорогий родинний край і на своїх любих, котрі все думають о нїм і цілком справедливо тішать ся, коли воїн оздоблений відзначеннями поверне раз назад домів. **Кожний** най старає ся стати гордоцею своєї громади!

Розумієть ся, що в війні не дадуть ся оминати злидні, труднощі і недостачі. І хочайби жовняр мусів зносити їх в ще так високій мірі, то він знесе їх все через силу душі і його уповане на Бога. Се вже доказали всі ті, котрі брали участь в горячих боях, довгих маршах і в переслідуваню ворога.

Найважнішим обовязком жовняра се найточнійше сповнене всіх даних йому розказів. Кождий розказ мусить перевести ся як найліпше і найсовіснійше і — коли потреба — з вставленем всіх сил.

Недбале переведене позірно не важного розказу може мати часом найшкідливіші наслідки для цілого відділу. Тому кождий жовняр повинен старати ся виконанем розказу не лиш задоволити свого старшого, але кождий мусить могти сказати сам до себе: **Я СПОВНИВ МОЮ ПОВИННІСТЬ!**

Безнастанне держане ворога на очах належить до особливших повинностей жовняра. В борбі і на звідах, при полевій варті і як чуйний сторож, одним словом при кождій нагоді має зважати жовняр на те, аби мати ворога все на очах. Нічо не сміє минути його очий незаміченим. Кождий жовняр обовязаний також повідомити про кожде спостережене сейчас свого найблищого старшого. Навіть і дрібниці можуть бути великого значіння. Тому не вільно лишити нічого незаміченим.

Кождий жовняр знає важність служби сторожи (варті). Вже в часах миру виконуєть ся сю службу дуже остро; занедбане повинностей в службі сторожи караєть ся дуже остро.

Та особливше значіне припадає службі сторожи в війні. Жовняр, котрий повнить службу надслухуючого

сторожа і при полевій сторожі (варті), має велику задачу, хоронити своїх по заді відпочиваючих товаришів перед нечайними нападами і несподіванками і остеречи їх вчасно перед кожною грозячою небезпекою. Які тяжкі закиди мусів би він робити собі через ціле своє жите, якби через його недбалість удав ся ворожий напад і багато з хоробрих товаришів втратилоб притім своє жите або попало ся в ганебну неволю. Тому стережіть вірно і видержуйте мужно. Сьогодні стоїть один в тяжкій службі варті, завтра зможе він відпочати і инший буде хоронити його підчас спаня.

Не менше важною є служба сторожа коло маґазинів муніції і средств живности, коло мостів, тунелів, фабричних заведень і т. д. Наші вороги заміряють знищення сих заведень; коли се їм вдасть ся, то тоді мусить терпіти жовняр в стрілецькім окопі. Наступає перерва в русі за фронтом і не може відбувати ся доповнене надто важної муніції і прокормленя. Тому на плечах сторожа тяжить велика відповідальність. Кождий мусить видержати вірно на своїм місци і сповняти свою службу сумлінно, бо страшні тяжкі наслідки можуть бути для тисячів жовнярів, а також і для його любої вітчини.

Особлившу любов і старанність мусить показати кождий піхотник для свого кріса. Кріс є головним средством бою жовняра. Його треба держати все чистим і беречи від всяких занечищень. Хотяй чищене, удержане і шана кріса не може наступити в війні все так точно як в мирі, то все таки мусить бути забезпечений бездоганний хід і рухи поодинових частий кріса, се є замок (фершлюс) і подаватель (дубрінґер). Мушку (корн) і насадник (авфзац) треба беречи перед ушкодженнями. Коли

кріс жовняра є в непорядку, то він не може в тій самій мірі завдати противникови шкоди. Тому є обов'язком і лежить також і в власнім інтересі кожного жовняра, звернути особлившу любов і старанність своєму крісови, сему вірному товаришеви в всіх положеннях.

Тому не забувайте ніколи на ваш кріс!

Легкоранені мусять принести свої кріси з огневої лїнії, бо інакше відсилаєть ся їх назад нецеревязаними.

За кожний кріс, котрий принесе ранений з багнетом, виплачує йому полевий шпиталь винагороду в висоті 10 корон (без багнета 8 корон).

Ранені, котрі не можуть ходити або не можуть нести кріса, встромлюють кріс багнетом в землю, а кольбою до гори, так щоб кріс можна легко віднайти.

Кожний жовняр мусить старати ся, збирати і віддавати вороже оруже і інші предмети вирядженя. Однак не вільно тикати невибухлі стрільна артилерійні і ручні гранати, їх належить закопати в землю. Колиб се було неможливим, то дотичне місце треба означити так, аби кождому впадало в очи.

За кожний принесений ворожий кріс платить дивізійна команда піхоти 2 корони.

Великим нещастем для хороброго жовняра є то, коли він попаде ся в полон. Нужда і злидні, котрі очікують його там, є о много більші чим ті в полю. В полоні поводять ся з ним по простацки і неполюдськи, а до того вмирають тисячі на заразливі хвороби. І так лежить він в чужій землі далеко від вітчизни як нікому незнакомий і не знайде ся жадна люба рука, котра окрасилаб його гріб квітками. Певно дуже болюча гадка для всіх його любих.

Однак і найхоробрішому жовнярови може лучити ся, що він попаде ся в неволю. Та і в сїм випадку мусить він пам'ятати все на свою святу присягу, котру зложив свому Цісареві і Королеви. Він не сміє відповідати на жадне до нього звернене питанє, котре моглоб вийти на шкоду для його товаришів і його вітчизни. Бо інакше се булоб підлою зрадою, а зраду винагороджує воріг погордою. Навіть і тяжкі грізби, як н. пр. смерть через розстріленє, не сміють спонукати його під жадними обставинами зробити будь які вискази. Через постійну мовчанку здобудить він собі лиш повагу своїх ворогів.

Також і в неволі має жовняр слухати і поважати старших і вищих. Жовняр остає отже під всякими відносинами жовняром.

Всі жовняри, котрі неранені дістали ся в полон, мають по повороті з неволі виправдати ся. Хто невинно попав ся в неволю, тому буде легко виправдати ся. Та тим тяжчі кари і правні наслідки наступають тоді, коли котромусь жовнярови дасть ся доказати, що він має вину в своїм полоненю. Тому ліпше вмерти в чесній борбі за Цісаря і Короля і вітчизну, ніж дістати ся в ганебну неволю.

Дуже важне в війні, довідати ся про силу ворога, про склад його війск і про його заміри. Коли воріг не може дістати сих вістий від полонених і жаден полонений не сміє щось такого зрадити, то він старає ся довідатись про те в инший спосіб, і то висилкою шпігунів.

Сі люди старають ся в хитрий спосіб перебити ся через наші лінії і вештають ся потім назад нашим фронтом перебрані як купці, візники, селяни, а часом навіть

і в уніформах нашої власної армії. Вони вишукують легковірних жовнярів і ставлять їм осторожні і позірно цілком невинні питання, а з відповідий можуть робити важні висновки, тому кождий жовняр має все здержувати ся і відносити ся недовірчиво в русї з такими особами, котрі йому незнакомі. Коли видасть ся йому щось підозрілим, то його обовязком є, повідомити про се сейчас найблищого старшого, найблищу команду або найблищу сторожу, жандармерію, поліцію, щоби підозрілого можна сейчас арештувати.

Ваші офіцири є Вашими провідниками в бою. Вони дбають також про всі Ваші потреби. Вони думають все над Вашим добром і стремлять все, оскільки се можливо, щоб поліпшити Вашу долю. Їм належить ся проте Ваша подяка і Ваша любов і Ваш сліпий послух. Війска без офіцирів є без проводу і пропавші. **Жовняри! Слухайте Ваших офіцирів кожного часу і з безумовним довірем. Хороніть і шануйте їх!**

Поведенє в бою.

„Хоробрий жовняр не знає жадного боку і жадних плечий; він знає лиш один фронт а той є там — де є воріг.“

Сї слова одного ворожого генерала мусить мати все перед очима також і австро-угорський воїн, бо вони містять велику правду. Ми самі доказували повторно правдивість сього вислову; в незлічимих випадках находили ся наші жовняри в труднім положеню, де воріг напирив дуже остро. Та майже все оставали побідниками холонокровність, хоробрість, прикмети, котрі ми унаслідили щасливо від наших предків.

І так повинно остати по всі часи!

Наступ.

Кождому з наших жовнярів ясно, що ми боримо ся о істнованє нашої монархії. Наші численні вороги хотіли нас знищити. Нашій витревалости удало ся розтощити двох наших противників в тяжких борбах, одного ворога не пустити поза нашу границю, а иншого цігнати далеко в його край.

Сї успіхи завдячуємо ми нестримности наших наступів; бо лиш наступ доводить до горячо бажаної ціли, до побіди над кождим ворогом.

В наступі мусить бути кождий жовняр хоробрим, тугим і певним побіди. Він мусить кріпко вірити в те, що наступ, побіда пощастить ся. Ся віра в побіду му-

сильно непохитною. Через наступ підносить ся наше моральне чувство, зате те противника підупадає і з тускливим серцем бачить він наші хоробрі розстрільні, котрі все ближче і ближче підходять до його становища. Сильно острілюваний нашою хороброю артилерією терпить він великі страти і стає непевний в стрілянню. Се улекшує значно наступ. Тому власні втрати малі, ті ворога тяжкі. До сього приходить ще і добре цільний огонь нашої піхоти і машинових крісів, чим завдаєть ся ворогови великі втрати. Бо кожний вистріл мусить віддати ся з обдуманєм. Тому ніхто не повинен забути, перше вибрати собі ціль і поставити добре насадку (авфац). Муніція дорога і тому не сміє ся єї вистріляти дарма. Вона мусить йому вистарчити, бо в бою часом дуже трудно єї доставити.

Коли наступлять скрутні хвилі, то жовняр мусить безумовно видержати в осягненім становищу. Втрати при відвороті є о много більші ніж при поході вперед або при витреваню на становищу. Також не вільно лишити ворогови ні пяди з трудом вибореної землі. Сі хвилі повні небезпек треба перебути; слово „взад“ без навазу не сміє бути відоме австро-угорському воякови. Він знає лиш „вперед“!

Приступ коронує трудне діло наступу. Приступ мусить виконати ся під кожною умовою, бо інакше годі сподівати ся успіху з наступу. Приступ звичайно лекший ніж думає ся. Воріг потерпів вже дуже великі страти і його дротяні засіки знищені огнем артилерії. Його опір може бути лиш слабий. Приступ мусить наступити з всею силою і нечайно. Кожний жовняр має вдерти ся скоро в вороже становище і тепер у борбі з близька

забити тільки противників кілька лиш можна. В сій хвилі мусить бути жовняр беззглядним. Він сміє думати лиш на знищенє ворога, щоб його самого не знищено. Чим більше побе він ворогів, тим більша його заслуга. Коли воріг втікає з вибореного становища, то його треба переслїдувати огнем. Безплянова погоня за ним не має жадного змислу. Наш визначний кріс наздогонить утікаючого ворога скорше і певніше ніж найшвидші ноги. Добре влучним і сильним огнем завдає ся утікаючому ворогови найбільшу шкоду, а то тим більше, що він не може боронити ся. Горде чувство по щасливо переведенім приступі остане на ціле життє найгарнійшим спомином для жовняра!

Багато тисяч світлих оружних дїл виконали вже наші жовняри в сій війні. Кождий полк і кождий баталїон знає багато примірів погорди смерти і мужної відваги власної мужви. Старпі жовняри можуть оповідати багато про те своїм молодшим товаришам. Через брак місця можна було навести в сій книжочці лиш кілька примірів.

Приміри:

Капраль Карло Баймль з 9. компанії полку піхоти ч. 11 визначив ся особливше при приступі на один ліс. При свитаню перейшов він з своїм роєм до наступу на ліс, з котрого острілював воріг сильно нашу компанію з боків, взяв з подивляючою хоробростю і особлившою зручністю мочаристий окоп, який находив ся перед ворожим становищем, і прогнав Росіян з їх окрильного заложеня. Без супочинку прилучив ся він потім до загального наступу проти височин на схід від Горошна. Золота медаль хоробрости.

Фрайтер Захарій Гасляхер з 11. компанії полку піхоти краювої оборони ч. 4 взяв з своїм відділом приступом з погордою смерти височину Поростин близько Ланчина, хоронив відтак як підофіцир-розглядач власне праве крило через два дні і три ночі в той спосіб, що поставив у ворожій огни ряд сторожів і через те ударем- нив пролом Росіян. Його хотіли забрати з того місця і поставити когось иншого, та він не згодився на се, кажучи, що остане на своїм місці так довго, як довго по- ложене небезпечно. В погоні за ворогом в лісі на півночі Саджавки був він при приступі на російські становища одним з перших, і як його мужва остала позаду, кинувся самісенський на Росіян, де його ранили багнетом. Мимо зранення зібрав він ще раз своїх людей і взяв приступом вороже становище. Золота медаль хоробрости.

Оборона.

Де находимо ся серед некорисних обставин супроти ворога числом дуже переважаючого, там наказує розум, ограничати ся через якийсь час на обороні, аж настануть такі услівя, які заповідають успішний наступ.

Крім того позволяє знамените положене на всіх бо- евищах поодиноким частям нашої славної армії, стояти на здобутій землі і обороною запевнити здобуті успіхи.

Австро-угорські вояки показали ся знаменитими не лиш в наступі, але також в обороні.

Оборона має на ціли безусловне задержане обсад- женої области. Вона уможливяє се з розмірно слабими силами; тим більші маси війск стоять тоді до розпо- рядимости там, де їх ще треба до наступу.

Кожний жовнір мусить бути гордо свідомим того і постановити собі, не віддати ані кроку обсадженого або здобутого краю.

Над укріпленням становища треба все без упину працювати. Боевий окоп (становище для бою на багнети), землянки, лисячі діри і сполучаючі рови, щерби як і перешкоди потребують постійно направи. Чим ліпшими і досконалішими є ті заложеня, тим лекшою стає для жовніра оборона. Тому жовняр не повинен ніколи уважати становище вповні готовим. Поліпшення є з певністю все ще можливі, котрі не лиш улекшують значно оборону, але також збільшують вигоду борця. Коли кождий жовняр сповняє і переводить совісно всі зарядження своєї старшини, то в короткім часі повстане становище, яке подає наступаючому ворогови непоборимі перешкоди і трудности і він не може його здобути. Тоді може оборонець легко вести кріпку оборону і завдати нападаючому ворогови незміримих втрат. Тоді мине йому на довгий час охота до повтореня наступу.

Становиска не вільно без приказу лишити ворогови серед жадних обставин. Жовняр мусить все думати о сїм, з якими втратами і як тяжко відбуває ся відворот. Прибувши на нове місце оборони треба тоді наново починати будувати становище з потрібними перешкодами і взагалі взяти ся до всіх тих робіт, які безуслівно потрібні до оборони. І вся праця тижнів, а навіть місяців була даремна і находить ся тепер в руках триумфуючого ворога. Вже длятого не сміє жовняр ніколи лишити ворогови своє становище, яке вибудував в поті свого чола.

Про вагу служби сторожи (варті) і забезпеченє згадано вже коротко. В позиційній війні дістають вони більше значіне.

Особливо в ночі можна сподівати ся часто ворожих нападів. Від уваги чуйних варт, веде (кавалерійна сторожа) і полевих сторожий зависить, щоб воріг не зближив ся. Не сміє удати ся ворогови, заскочити нас несподівано, лиш наша власна чуйність і сейчасова сильна оборона мусять заскочити нечаяно його самого. Рішаюче і відповідне заховане наших хоробрих жовнярів здусить вже в зародку і зробить неможливими такі ворожі підприємства.

Услівя для оборони є після того: остре сповнене служби сторожи і обезпеченя, найстараннійше вибудоване становища при добрім заложеню стрільниць, широкі перешкоди і — хоробре серце в груди кожного оборонця. Тоді най воріг пробує вдерти ся в наше становище. Наші вріси покажуть йому скоро дорогу до відвороту.

Приміри:

По дуже завзятім артилерійнім огни, який по більшій часті усунув перешкоди, пішов італійський баталіон на північнім сході від Зельцу до приступу проти нашого становища і вдер ся в нього. В тій дуже поважній хвилі зібрав цугсфірер Антін Горват з 4. компанії полку піхоти ч. 47 найблище стоячу мужву і кинув ся — сам на переді — на ворога. Одушевлена таким відважним захованем викинула мужва по убійчій рукопашній борбі Італійців знов з становищ. Золота медаль хоробрости.

Цугсфірер титулярний фельдфебель Франьо Іштов з 5. компанії полку піхоти ч. 16 ставив з своїм цугом через довший час опір в борбі під Дуніновом підчас російського пролону, обнятий з боку і заду перемагаючим ворогом і в дуже сильнім ворожім артилерійнім огні, і тим перешкодив звинене власного фронту. Уже оточений

пробив він собі багнетом дорогу через Росіян і прилучився відтак до власних резерв висланих до протинаступу, з якими удаło ся йому, відбити назад старі становища. Через се мав він велику частъ в успісі того дня. Золота медаль хоробрости.

Звіди, забезпечене і получене.

Дуже важним є для кожного команданта знати, де і як сильний находить ся ворог, як також що находить ся на право і ліво від його відділу. Поки не вияснені ті обставини, то по більшій часті дуже тяжко, виробити собі якийсь відповідний план. Також мусить бути забезпечене відділу о много обсягліїше при невияснених відносинах.

Звіди, забезпечене і получене відбуває ся через стежі (патрулі). Служба стеж є тяжка, та почесна. Кождий чоловік приділений до стежі може бути переконаний, що посідає повне довіре свого команданта, бо до тої тяжкої служби назначає ся лиш певних, різьких і хоробрих людей.

В стежній службі має жовняр нагоду, визначити ся особливше. Чи то сим, що скорими і вмілими доносами подає свому командантові дати про ворога потрібні до якогось рішення, чи з найбільшою увагою забезпечує крило і плечі власного відділу, або чи в короткім часі справить получене свого власного відділу з відділами, які находять ся на ліво і на право; в усіх тих случаях буде його діяльність дуже цінна для його команданта і знайде певно його признане.

В стежній службі має жовняр думати лиш о приказі, який дістав від свого команданта. Він мусить тямити, що від правдивости його доносів зависить дуже

богато. Тому мусять його доноси відповідати правді під всякими обставинами. Лиш що він видів своїми власними очима, в то може вірити. Се, що йому скажуть інші, він не сміє уважати певним. Передовсім вискази сільських жителів є часто неправдиві і тому треба подавати їх далше з осторожністю. Тому мусить совісний жовнір доносити свому командантови, чи видів се або те сам, або чи дістав сю вістку і від кого. **Жовняр мусить проте тримати ся все строгої правди.**

Получене з відділами, які находять ся на право і на ліво, мусить бути в кождім часі. Бо інакше може дуже легко удати ся ворогови, незамітно зявити ся з боку і за плечима власного відділу. З того виходить ясно вага служби сполучаючих і обезпечуючих стеж. Відділ спускає ся на увагу і певність висланих стеж, чи то коли машинує, борить ся або спочиває. Добрий жовняр буде проте уважати все за **особлиwsze відзначенє**, що командант вибрав його до такої служби, яка вимагає цілого мужности.

Приміри:

Прапорщик в резерві Марин Дробец з 14. компанії полку піхоти ч. 78 не опустив як командант полевої сторожі під Вороною свого місця мимо дуже завзятого острілюваня через ворожу піхоту і своїм тугим неустрашимим видержанем здержав дальший похід більших російських сил проти становища його баталіону. Кілька днів пізнійше той сам прапорщик в борбі під Красною, видячи, що ворожа півкомпанія збирала ся в закритім місци, щоб звідтам вдарити з боку на його власну компанію, попровадив свій цуг самостійно і скоро до наступу і різько зачатим приступом не лиш здержав наступ Ро-

сіян, але також взяв велике число ворожих борців в полон. Золота медаль хоробрости.

Цугсфірера Кольомана Югаса з вор. угор. полку піхоти краєвої оборони ч. 30 вислано з 14 людьми як стежу поза ворожу лінію з приказом, ворога як найбільше непокоїти і доповнити звід. Мимо великої чуйности ворога удало ся йому хитрощами дістати ся за плечі ворога. Він ствердив там великі ворожі сили, видів переполох між ними, який повстав наслідком нашого артилерійного огню, вихіснував се і напав на них огнем. Вневдовзі опісля напали на него з кількох боків і прийшло до рукопашної борби. З найбільшою відвагою обороняв ся він перед великою перемогою, при чім казав кидати між ворогів ракети і палючі предмети. Заколот, який повстав через се у ворога, вихіснував він, щоб зайти назад в порожнє російське становище. Слідуючого дня вернув він назад до свого відділу з цінними вістями. Золота медаль хоробрости.

Воріг укріпив сильно в відтинку Поляцця так званий мертвий мур перед нашими перешкодами і там видно було все ворожі збірки. Щоб вияснити ті відносини вислано кілька стеж за ворожу лінію.

Приділений до одної з тих стеж піхотник Михайло Фіс з баталіону П/45 підсунув ся так зручно на чолі стежі, що йому удало ся вкінці, зайти за мур. Там були дві італійські компанії і один відділ машинових крісів. Найблище стоячих Італійців повалив піхотник Фіс і командант стежі капраль Кордах, почім всі сховали ся за купою каміня. В тій самій хвилі вибухла граната на місци, де стежа ще находила ся якраз. Звіди удали ся вповні. Срібна медаль хоробрости 1 класи.

Плеканє здоровля.

Рід і число хоріб є все більше в війні ніж в мирових часах. Се приносить зібранє великих людських мас на розмірно вузькім просторі, як також відносини, серед яких живуть ті маси.

Найчастійшими і найнебезпечнійшими хворобами є холера, тиф, віспа і червінка. Вони розширюють ся дуже легко і скоро і забирають тисячі людей, коли вони розросли ся до пошести.

Найліпшим і з найбільшим успіхом уживаним средством для побореня холери, тифу і віспи є щепленє. Кождий жовнір мусить піддати ся сьому. Проти червінки нема доси щепленя.

Однак саме щепленє не подає ще зовсім певної охорони перед захорованєм. Жовняр мусить уважати точно на певні правила і після них жити.

Головним услівєм проти кожного занедужаня є можливо найбільша чистота тіла (головно рук!!), приміщень, закопів і уступових місць (лятрини). Ся найстараннійша чистота потрібна, щоби спинити появу тих недуг. Не вільно споживати незрілих овочів і пити недоброї води. Руками доносить жовняр страви до уст. При тім дістають ся найлекше убійчі зародки недуг в тіло. Тому умивати руки як найчастійше! При добрій волі найдеть ся все нагода до того.

Плеканє ніг має для жовняра, а передовсім для піхотника дуже велику вагу. Їх треба часто вмивати,

шоби не творили ся насади поту. Онучки треба навивати так, щоб вони не творили жадних фалдів. Фалди натирають ногу і спричинюють рани. Тоді не може жовняр маширувати. Обувє має бути добре до ноги; воно не повинно бути ні за вузьке ні за широке. Бо інакше творять ся болючі міхурці, через які чоловік стає через довший час нездібний до походу.

Жовняр повинен чистити ся від вошей, як часто має до сього нагоду. Сверб скіри можнаби все ще знести. Та о много небезпечнійшим є перенесенє плямистого тифу через воші в одежі. А та недуга має часто в наслідок смерть.

Жовняр має стеречи ся перед половими зносинами з легкодушними жєнщинами. Нєрядницї, сєлянки і служницї, які волочать ся за фронтом, є майже всі хорі і переносять їдє своїх страшних недуг на здоровє тіло жовняра. Кождий жовняр, котрий заразить ся, підлягає карі, бо се лиш його вина, коли захорусь.

Часто лиш на позір вилічений, вертає він до своєї вітчини, повитаний як найсердечнійше своєю жінкою або нареченою. Нєщасливий забув вже на свою слабість, яка однак дальше живе укрита в його крови і тепер переносить її на свою жінку і невинні діти. Він веде свою родину в найбільше нєщастє.

Жовняри! Памятайте тому все на свою родину або ту, яку колись будете мати. Держава потребує здорових дітей, які мають стати пізнійше добрими жовнярами і здоровими матірями.

Найважніші воєнні артикули.

Воєнні правила є законами. Вони містять найважніші постанови військового карного закона. Кождий жовняр мусить їх знати. Він мусить також знати, що злочини названі в воєнних правилах підлягають найтящим карам, по найбільшій часті карі смерти.

Справедливо думаючий жовняр, памятаючий все на свою святу присягу, не попаде ніколи в покусі поповнити злочин. Думка на своїх вірних родичів і на родину вкаже йому кожного часу правдиву дорогу вірного жовнярського обовязку. Тримайте ся добре сеї дороги; вона попровадить вас до чести і слави, до найсвятійших дібр жовняра і чоловіка.

Дезерція.

Хто покидає свій відділ з наміром, вже більше не вернути до него, поповняє злочин дезерції. Він дістає ганебну назву дезертир, воєнний збігун. Збігуна карає ся карою смерти через повішенє. Коли він втік до ворога, то не може вертати назад до вітчини через ціле своє життє. Та по більшій часті воріг не терпить в своїм краю збігуна, бо погорджує ним. По заключеню мира висилає ся його заграницю і він паде в руки власних граничних властей. Така заслужена кара досягне його з певністю.

Однак поповнений злочин має найтящі наслідки не лиш для самого збігця, але також для його родини. Сей-

час застановляє ся їм державну підмогу, яку дотепер діставали, вони попадають в біду і нужду. Його імя, яке його батько носив з честію, буде подане його громаді і кожний буде пальцем показувати на родину нечесного жовняра. Держава забирає дім, посілість і проче майно. Родина попадає в біду, живе самотна, знеславлена і опущена! Се є відстрашуючі наслідки дезерції жовняра, забуваючого на свій обовязок.

Ушкоджене самого себе.

Той жовняр, котрий хоче відтягнути ся від служби перед ворогом через покалічене свого тіла або умисне спричиненє слабости, поповняє злочин ушкодження самого себе.

Воєнний суд карає сей злочин смертию через розстріленє або через повішенє.

Навіть тоді, коли ушкоджений може в якимсь часі знов стати здатним до служби, підлягає він карі тяжкої вязниці до 10 літ.

І як виглядає будучність жовняра, коли вийде на волю по відпокутованій карі? Найкращі літа свого життя провів він за мурами вязниці. Як каліка і недужий, хоровитий чоловік опускає він вязницю. Ніхто не дасть йому роботи, бо годі послугувати ся злочинцем. Він паде комусь тягаром і згине вкінци денебудь в біді і нужді. Він жалує день в день свій нерозважний вчинок, якого відстрашуючі наслідки мусить нести аж до своєї смерти. Ганьба спадає на нього і його родину.

Трусливість.

Жовняр мусить ставити ся ворогови все з найбільшим опором; він не сміє поглядати ся ніколи за тим,

щоб відтягнути ся від особистої небезпеки. Хто поступає проти тих приказів або хочби словом або знаком виявляє неохотний настрій, провиняє ся проти злочину трусливості.

Трусливість карає ся смертю через розстрілене. Коли вимагають сього обставини, то кождей командант обовязаний сейчас застрілити трусливого жовняра в очах власного відділу.

Тому не повинен жовняр ніколи опустити своє становище без приказу. В борбі не сміє він ані боязко лишати ся по заду, ані укривати ся або навіть втікати, бо в усіх тих случаях він винен злочину трусливості і пропало його житє.

Трусливість є для вояка одним з найпоганійших злочинів. Австро-угорський жовняр не сміє її знати!

Нарушенє обовязку в службі сторожи.

Жовняр поставлений на варті при мостах, тунелях, фабричних заведенях, касах і т. п., як також піхотник в службі чуйної варті при ведеті або при полевій сторожі находить ся в службі сторожи.

Жовняр є все точно поучений про свої обовязки в службі сторожи. Коли він сумніває ся ще о чімсь або не розуміє, то мусить просити свого настоятеля о поясненє. Се не є жаден стид. Жовняр може робити се без боязни.

Жовняр в службі на сторожи не сміє заспати, лиш мусить бути уважним і заховувати ся відповідно до отриманого приказу. Кожда недбалість в сторожній службі є злочином і в війні підлягає карі смерти через розстріленє, коли через се повстала шкода. Левші нару-

шення обов'язку в службі сторожи підлягають карі в'язниці від 5 до 10 літ.

Нарушення обов'язку в службі сторожи мають часто дуже тяжкі наслідки для війська. Жовняр мусить проте все собі сказати, що кожда недбалість, яку він поповняє, може бути нещастем для його товаришів а також для його вітчизни, а для него має в наслідок кару розстрілення.

Він мусить поборювати хоробро кожду втому і думати на се, що по наснілій зміні варті може віддати ся заслуженому спочинowi.

Відзначеня.

Кождий австро-угорський горожанин є обовязаний, коли рознесе ся клич цісаря і короля, покинути свою родину і своє занятє і спішити під прапори. Аж коли ворога побито, вертає він назад до своєї родини і до своєї мирової діяльности.

Борба проти ворога є протє горожанським обовязком; жадати за се нагороду не є дозволено.

Однак Його Величество зволили зарядити, щоби надавати особливо хоробрим жовнярам „медалі хоробрости“.

Хоробрий жовняр може заслужити собі золоту, срібну 1. і 2. кляси і бронзову медаль хоробрости. Ті медалі можна надати одному і тому самому жовнярови також більше разів.

З наданєм медалій хоробрости злучений також місячний грошевий додаток на доживотє, який придасть ся жовнярови особливо на старі літа.

Ті додатки виносять:

за золоту медаль хоробрости		місячно К 30.—
„ срібну	1 кл.	„ „ 15.—
„ „	2 кл.	„ „ 7·50

З наданєм бронзової медалі хоробрости не є злучений жаден додаток. Так само признає ся лиш один додаток, коли той сам чоловік дістане однакову медаль кілька разів.

Медалі хоробрости надані воякови є видимим знаком ласки і добродійства Його Величества Цісаря і Короля. Вони творять гордість властителя і знаменують його перед кожним як визначно хороброго і вірного в обовязку жовняра, котрий безбоязно заглядав ворогови в очи кожного часу і віддав вітчині великі прислуги. До него відносять ся з поважанем, йому віддають признанє і подяку. Він є гордістю своєї родини і своєї громади.

Безуслівним стремлінем кожного жовняра мусить бути, чесним сповнюванем обовязку стати достойним відзначеня. До того має вояк все нагоди. Медаль хоробрости остане йому дорогим спомином на тяжкий час великої війни.

